

Е. К. Мусаєв,
аспірант, РВНЗ "Кримський інженерно-педагогічний університет"

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ПІДТРИМКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ АР КРИМ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ

У статті проаналізовано політику державної підтримки агропромислового комплексу АР Крим і визначено ефективність видатків бюджету на підтримку комплексу. Досліджено кореляційний зв'язок між бюджетним фінансуванням АПК АР Крим і показниками його діяльності.

In the article are analyzed policy of state support agroindustrial complex AR Crimea and the efficacy budget expenditures to support the complex. Researched correlation between budgetary financing agroindustrial complex Crimea and indicators of its activities.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, державна політика підтримки агропромислового комплексу, ефективність видатків бюджету, структура видатків бюджету, рівень рентабельності виробництва.

Key words: agroindustrial complex, public policy support for agroindustrial complex, the efficiency budget expenditures, the structure budget expenditures, the level of profitability of production.

ВСТУП

Підтримка агропромислового сектора здійснюється, як правило, за рахунок бюджетних коштів, тому стратегічним завданням державного управління має бути їх раціональне використання, запровадження ефективних механізмів та інструментів надання підтримки й моніторингу їхньої результативності.

Роботи П. Саблука [5], М. Дем'яненка, Т. Осташко, І. Кушнір [2], О. Бородіної [1] та інших присвячені дослідженню розвитку державної політики підтримки аграрного сектора в умовах глобалізації. Але потребує подальшого дослідження питання щодо ефективності видатків бюджету на підтримку агропромислового комплексу України та її регіонів.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є визначення ефективності видатків бюджету на підтримку агропромислового комплексу Автономної Республіки Крим. Для цього необхідно проаналізувати політику державної підтримки агропромислового комплексу АР Крим та визначити ефективність видатків бюджету на підтримку комплексу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянемо етапи розвитку політики державної підтримки аграрного сектора незалежної України: I — 1991—1999 роки — адміністративне регулювання, II — 2000—2007 роки — податково-бюджетне регулювання, III — з 2008 року — інституційно-бюджетне регулювання [1; 2].

Характерними ознаками першого етапу були: по-перше, відсутність науково обґрунтованої та законодавчо закріпленої стратегії розвитку та часткові реформи, які не могли забезпечити ефективного розвитку сільського господарства; по-друге, збереження практики прямого регулювання аграрного сектора на основі адміністративних принципів; по-третє, підтримка функціонування великих сільськогосподарських підприємств, яка консервувала технологічну відсталість і гальмувала підвищення ефективності аграрного виробництва.

На другому етапі відбувалося становлення сучасної системи державної підтримки аграрного сектора, якісний зміст якої найповніше відображає період 2002—2008 років. Протягом даного періоду бюджетна підтримка АПК зростала в 7,6 разів, а частка у видатках державного бюджету збільшилася з 3,3 до 4,8 % (рис. 1).

Варто зазначити, що на цьому етапі було збережено пріоритет великих форм господарювання, тоді як особистим селянським господарствам надавалися лише галузеві

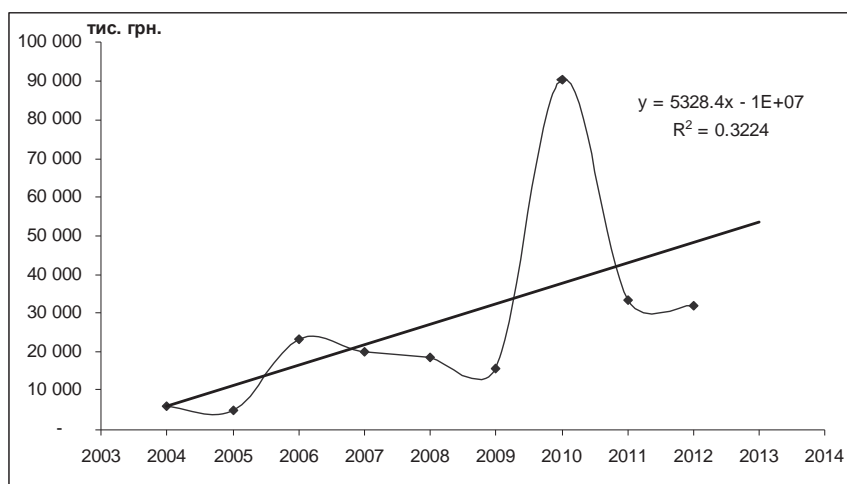

Рис. 1. Динаміка бюджетної підтримки АПК в АР Крим

Таблиця 1. Економічна структура видатків бюджету АР Крим на АПК* тис. грн.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього видатків	23162,2	19941,1	18365,0	15569,5	90302,4	33442,7	31756,9
Капітальні видатки	61,5	250,0	590,3	84,8	0	54,0	0
Видатки розвитку	0	0	0	0	0	200	0
Видатки споживання	23100,7	19691,1	17774,7	15484,7	90302,4	33442,7	31756,9
у т.ч.:							
оплата праці	4348,6	4913,9	7276,5	8710,0	8348,1	8007,1	9397,0
комунальні видатки та енергоносії	154,8	202,2	344,2	421,9	396,2	422,4	525,4

* за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі АР Крим.

Таблиця 2. Обсяги видатків бюджету АР Крим на розвиток АПК та їхня результативність [3, с. 41; 4, с. 22]

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Видатки розвитку, тис. грн.*	0	0	0	0	0	0
Капітальні видатки, тис. грн.*	415,0	61,5	250,0	590,3	84,8	0
Рівень рентабельності виробництва, %:						
сільськогосподарської продукції	1,0	2,3	9,8	11,7	3,9	12,8
продукції рослинництва	4,1	11,8	22,1	20,7	8,4	16,1
продукції тваринництва	-6,0	-20,5	-20,7	-12,3	-8,4	4,1

* за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі АР Крим.

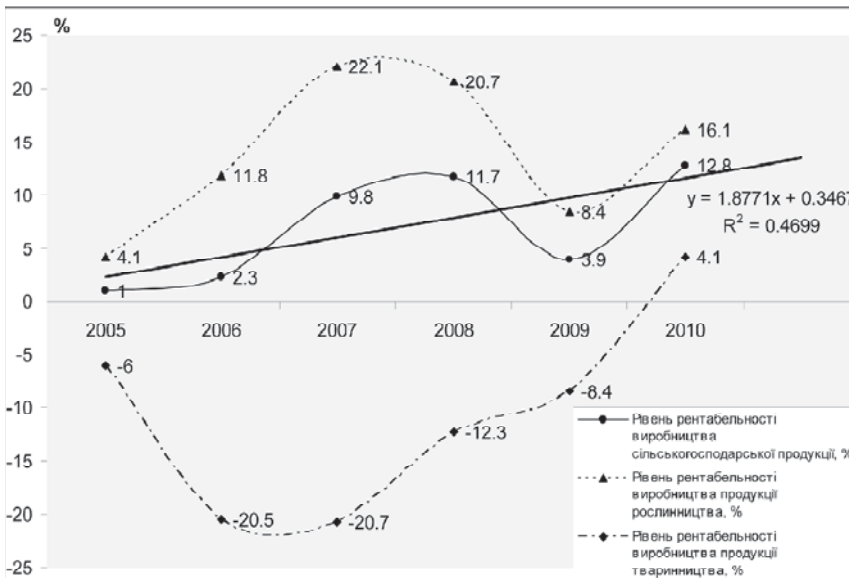

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності виробництва продукції сільськогосподарського господарства в АР Крим за 2005–2010 рр.

податкові пільги. Третій етап розпочато зі вступом України до СОТ та відзначається різким скороченням державної бюджетної підтримки відповідно до прийнятих Україною зобов'язань.

Таблиця 3. Розподіл видатків бюджету АР Крим по АПК на головного розпорядника – Міністерства аграрної політики та продовольства АР Крим, тис. грн.*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Утримання апарату	2775,7	2854,5	4082,4	5044,9	5185,9	5125,4	5818,4
Освіта	4197,8	5099,7	7476,0	8151,6	7668,5	7504,7	8703,9
Програми в АПК	13257,5	9257,5	4468,2	260,0	15,0	10,0	14850,0
Заходи щодо стабілізації цін на соціальні сорти хліба						1640,0	1800,0
Фінансова підтримка КРП «Кримський зерновий елеватор»						600,0	300,0
Охорона і раціональне використання земель	1821,2	1633,8	1176,4	325,0	265,0	374,6	284,6
Програма розвитку промислового комплексу АРК на 2008–2011 рр.					75000,0	18035,0	
Витрати, зв'язані з видачею й обслуговуванням пільгових кредитів, виданих індивідуальним сільським забудовникам	90,0	73,0	142,0	78,0	153,0	153,0	
Протиградові заходи	1000,0	1000,0	1000,0	1710,0	2000,0		
Витрати, зв'язані із судовими витратами		0,5					
Створення регіонального резерву матеріальних засобів для ліквідації надзвичайних ситуацій	20,0	22,1	20,0		15,0		
Всього видатків	23162,2	19941,1	18365,0	15569,5	90302,4	33442,7	31756,9

* за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі АР Крим.

В економічній структурі видатків бюджету АР Крим на АПК 2006–2012 років (табл. 1) лише у 2011 році були видатки на розвиток — 200 тис. грн., також у 2011 році знову різко зросла частка видатків на споживання, що зумовлено скороченням загальної суми фінансування АПК за рахунок коштів державного бюджету.

Економічна структура видатків бюджету АР Крим на агропромисловий комплекс представлена у табл. 1.

Переважають видатки споживання в структурі бюджетних видатків (табл. 2) не дає можливості ефективно розв'язати накопичені проблеми в АПК (таблиця. 2) [64, с. 41; 4, с. 22].

Фінансова підтримка з державного бюджету сільськогосподарських товаровиробників здійснюється за 16-ма основними бюджетними програмами, які охоплюють усі напрями діяльності аграрних підприємств, включаючи надання безвідсоткових кредитів фермерським господарствам, здешевлення банківських кредитів і страхових премій, надання допомоги в придбанні складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва.

Значну суму становить підтримка сільгосптоваровиробників на вирощування продукції рослинництва і тваринництва, зокрема найбільшу питому вагу у видатках загального фонду державного бюджету мають тваринницька дотація й підтримка виробництва продукції рослинництва (табл. 3).

Обсяг і результативність тваринницької дотації та державної підтримки виробництва продукції рослинництва не вирізняються кореляційним зв'язком.

Коливання виробництва в рослинництві традиційно зумовлене природно-кліматичними факторами. Зростання виробництва м'яса в 2006 році з початком тваринницької дотації не зупинилося в 2009 році при різкому скороченні державної підтримки. Виробництво молока у регіоні скоротилося протягом періоду дослідження, незважаючи ні на які бюджетні підтримки. Поголів'я корів в АР Крим на кінець 2010 року (143,3 тис. гол.) становило лише 49,3% від рівня 2000 року.

Аналіз засвідчує, що Міністерство аграрної політики та продовольства АР Крим, одержавши в 2010–2011 роках значні обсяги державної фінансової підтримки для розвитку сільського господарства та витративши більше її половини на розвиток тваринництва, очікуваного результату не досягло.

Основною метою розвитку агропромислового комплексу Автономії в 2012 році є збереження темпів зростання виробництва в галузі шляхом технічного переозброєння і впровадження інноваційних технологій (табл. 4).

Продовження роботи над пріоритетами і задачами, визначеними Стратегією економічного і соціального розвитку АРК на 1 етапі (2011–2013 роки) у рамках Програми розвитку аграрного сектора Автономної Республіки Крим на 2012–2013 роки передбачене фінансування заходів у загальній сумі — 1441,0 млн грн., у тому числі за рахунок коштів Державного бюджету України — 801,1 млн грн., бюджету Автономної Республіки Крим —

483,6 млн грн., інших коштів — 156,4 млн грн.

Зі зведеного бюджету АР Крим на фінансування галузі через Міністерство аграрної політики та продовольства передбачені кошти в розмірі 27,8 млн грн., що складає 23,0% від загальної суми фінансової підтримки 2010 року (120,4 млн грн.).

Станом на 01.01.12 року фактично сільськогосподарськими товаровиробникам АР Крим виділено 25,4 млн грн., чи 91,4% від плану.

Основні програми, що профінансовані з бюджету АР Крим:

— на заходи, спрямовані на навчання і післядипломну освіту робочих кадрів на селі, — 5,99 млн грн.;

— на часткову компенсацію вартості сировини, освоєння нових видів продукції, впровадження ресурсозберігаючих технологій підприємствам-виробникам підкацизних товарів — 17,9 млн грн.;

— на фінансову підтримку КРП "Кримський зерновий елеватор" — 0,4 млн грн.;

— надання пільгових кредитів індивідуальним сільським забудовникам за Республіканською програмою "Власний будинок" — 1,1 млн грн.

У 2011 році не працювали програми, які були спрямовані на:

— протиградові заходи;

— охорону і раціональне використання земель (гіпсування);

— через міністерство частково припинена дія програми, яка спрямована на підтримку підприємств виробляючих підкацизну групу товарів.

З Державного бюджету України фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу АР Крим у 2011 році склала 67,5 млн грн., що складає 64,4% від загальної суми фінансової підтримки 2010 року (104,7 млн грн.).

Фінансова підтримка виділялася на такі заходи:

— підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації робочих кадрів агропромислового комплексу — 0,758 млн грн.;

— оздоровлення і відпочинку дітей працівників агропромислового комплексу — 18,125 тис. грн.;

— закладку і догляд за молодими садами, виноградниками і ягідниками — 40,3 млн грн.;

— фінансову підтримку підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів — 26,5 млн грн.

Але основними невирішеними проблемами в аграрному секторі залишаються:

— кризова ситуація в галузі молочного скотарства;

— відновлення меліоративних систем;

— розвиток галузі овочівництва.

Тому основною метою розвитку агропромислового комплексу автономії в 2012 році є збереження темпів зростання виробництва в галузі шляхом технічного переозброєння і впровадження інноваційних технологій у рослинництві, тваринництві, у сфері переробки.

Таким чином, для формування узагальнюючого висновку щодо ефективності державної підтримки агропромислового комплексу АР Крим здійснені розрахунки та проведено аналіз кількісних показників рівня підтримки сільського господарства, що дають підстави стверджувати про його зростання у 2011 році на 44,4% порівняно з 2006 роком і суттєве зниження у 2009 році, що пов'язано з вступом України до СОТ.

Після вступу до Світової організації торгівлі аграрна політика підтримки має бути більше сфокусована на питанні ефективності бюджетних програм підтримки, чіткому визначенні індикаторів для оцінки результативності кожної бюджетної програми, ніж на збільшенні фінансування галузі.

Розробка та впровадження нових програм "зеленої скриньки" має стати визначальним напрямом державної політики підтримки сільського господарства після вступу України до СОТ.

Необхідна зміна підходів до фінансування програм загальних послуг. В основу нового підходу до надання державної підтримки через загальні послуги "зеленої скриньки" необхідно покласти принцип: збільшення безкоштовних державних послуг для вітчизняних сільськогосподарських виробників.

Таблиця 4. Структура видатків бюджету АР Крим на фінансування АПК в 2012 році, тис. грн.*

Найменування видатків за програмною класифікацією	2012	%
Міністерство аграрної політики та продовольства АР Крим	31756,9	100,0
1. Утримання апарату	5818,4	18,3
2. Освіта	8703,9	27,4
3. Програми в галузях сільського господарства, лісового господарства, рибальства і полювання, у тому числі:	16650,0	52,4
заходи щодо розвитку аграрного сектора Автономної Республіки Крим	7140,0	22,5
заходи щодо розвитку пріоритетних кластерів	400,0	1,3
заходи щодо створення електронної торгової площадки «Агросектор 21 століття»	115,0	0,4
заходи щодо створення електронної біржі	595,0	1,9
заходи щодо стабілізації цін на соціальні сорти хліба в АР Крим	1800,0	5,7
відшкодування процентної ставки банківського кредиту сільськогосподарським підприємствам на відновлення і реконструкцію внутрішньогосподарських меліоративних систем	3000,0	9,4
відшкодування процентної ставки банківського кредиту на будівництво, реконструкцію, введення в експлуатацію овочесховищ, придбання холодильних установок	3600,0	11,3
4. Фінансова підтримка КРП «Кримський зерновий елеватор»	300,0	0,94
5. Охорона і раціональне використання земель	284,6	0,90

* за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі АР Крим.

ВИСНОВКИ

Державна фінансова політика у сфері агропромислового комплексу в умовах обмеженості ресурсами має бути зорієнтована на побудову самодостатнього фінансово незалежного агропромислового комплексу економіки. Відсутній кореляційний зв'язок між бюджетним фінансуванням АПК та показниками його діяльності, а тому потребує системного вивчення досвід провідних сільськогосподарських підприємств у всіх регіонах України, які за сучасних умов демонструють показники стабільного розвитку, з метою поширення цього досвіду в усій галузі, з тому числі й за допомогою дорадницьких служб.

Бюджетне фінансування варто зосередити на заходах "зеленої скриньки", насамперед, з охорони навколишнього природного середовища та створенні державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки (на поворотній основі). А також необхідне бюджетне фінансування державних програм інноваційного розвитку та впровадження інноваційного механізму управління розвитком агропромислового комплексу регіону.

Теоретична і практична цінність результатів дослідження полягає у визначенні ефективності видатків бюджету на підтримку агропромислового комплексу АР Крим. В тому числі доведено, що бюджетне фінансування АПК АР Крим не сприяє розвитку та діяльності підприємств комплексу. Тому в подальших дослідженнях буде проаналізовано всі програми розвитку агропромислового комплексу і визначено їх вплив на розвиток діяльності підприємств галузі.

Література:

1. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / О.М. Бородіна, С.В. Киризюк, О.А. Попова та ін. Інститут економіки та прогнозування НАНУ. — К., 2008. — 264 с.
2. Кушнір І.В. Видатки бюджету на підтримку аграрного сектору та їх ефективність / І.В. Кушнір // Економіка АПК. — 2011. — № 5. — С. 98—102.
3. Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Автономної Республіки Крим за 2010 рік / За ред. О.І. Пітюренка // Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим. — Сімферополь, 2011. — 98 с.
4. Продукція сільського господарства Автономної Республіки Крим за 2010 рік / За ред. О.І. Пітюренка // Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим. — Сімферополь, 2011. — 35 с.
5. Саблук П.Т. Економічні основи продовольчої безпеки країн світу / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2008. — № 8. — С. 24.
6. Статистичний щорічник Автономної Республіки Крим за 2010 рік / За ред. О.І. Пітюренка // Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим. — Сімферополь, 2011. — 552 с.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2012 р.